

УДК 37.013 42

**ПРОЕКТУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО
ТРЕНІНГУ З НАРКОЗАЛЕЖНОЮ МОЛОДДЮ
ЯК ЗАСОБУ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ**

Чернецька Ю.І.

комунальний заклад

«Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

У статті розглянуто проектування соціально-педагогічних тренінгів з наркозалежною молоддю як ефективний засіб формування їх дослідницьких умінь і навичок, його основні характеристики, а також виявлено переваги відносно традиційного навчання.

Ключові слова: проектування соціально-педагогічних тренінгів з наркозалежними, соціально-педагогічний тренінг, підготовка майбутніх соціальних педагогів.

**ПРОЕКТИРОВАНИЕ СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО
ТРЕНИНГА С НАРКОЗАВИСИМОЙ МОЛОДЕЖЬЮ
КАК СРЕДСТВА ПРАКТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ
БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ ПЕДАГОГОВ**

Чернецкая Ю.И.

В статье рассматривается проектирование социально-педагогических тренингов с наркозависимой молодежью как эффективное средство формирования исследовательских умений и навыков будущих социальных педагогов, его основные характеристики, а также определены преимущества по сравнению с традиционным обучением.

Ключевые слова: проектирование социально-педагогических тренингов, социально-педагогический тренинг, подготовка будущих социальных педагогов.

DESIGN OF COSIAL AND PEDAGOGICAL TRAINING WITH DRUG-DEPENDING YOUTH AS MEANS OF PRACTICAL PREPARATION OF THE FUTURE SOCIAL TEACHER

Chernetskaya Y. I.

In article design activity of social and pedagogical training with drug-dependent youth as effective means of formation of students research skills is considered, the essence of this method of work, its basic characteristics is opened, as well as advantages in comparison with traditional training are certain.

Keywords: design activity of social and pedagogical training with drug-dependent youth, social and pedagogic training with drug-dependent youth, preparation of the future social teachers.

Постановка проблеми. В умовах загострення економічних, політичних, соціальних проблем на початку ХХІ ст. виникла потреба в підготовці фахівців із соціального виховання та соціальної допомоги різним категоріям населення. У зв'язку з цим почалася фахова підготовка соціальних педагогів і соціальних працівників, що були покликані вирішувати проблемні ситуації в житті соціуму. Зауважимо, що зміст та структура професійної підготовки, організація практичної підготовки, форми та методи професійної підготовки соціальних педагогів на сьогодні знаходяться в стані розробки. Приєднання України до Болонського процесу дозволяє вирішити поставлену проблему, але разом з цим постає питання вибору студентами способів оволодіння знаннями, дослідження процесів і явищ, які б відрізнялися від традиційних творчістю, гнучкістю, багатоваріантністю, можливістю вільного наповнення змістом і способами реалізації надбаного досвіду, а також регулювалися логікою навчального процесу. Таким педагогічним засобом, на наш погляд, є проектування соціально-педагогічних тренінгів із наркозалежною молоддю. Отже, **метою статті** є розкриття сутності, основних характеристик такої навчальної діяльності, а також виявлення її переваг відносно традиційного навчання в підготовці майбутніх соціальних педагогів.

Питанням підвищення якості підготовки майбутніх педагогів присвячені роботи учених В.І. Євдокимова, В.І. Лозової, О.М. Пехоти, Г.К. Селевка, І. Ф. Прокопенка. Зокрема, проблемам педагогічної інноватики присвячено праці О.В. Попової, Г.Ф. Пономарьової, Л.О. Петриченко, різноманітним аспектам проектної діяльності студентів – роботи педагогів Н.О. Белозьорової, С.О. Васильєвої, Т.О. Дмитренко, Є.С. Полат та ін. Значний внесок у розробку теоретико-методичної бази для підготовки майбутніх соціальних педагогів зробили науковці, які досліджували різні аспекти професійної підготовки соціальних педагогів (О.В. Безпалько, Н.П. Бура, Н.І. Жигайло, І.Д. Зверева, А.Й. Капська, Л.І. Міщик). Різним аспектам профілактичної соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю присвячено роботи Л.І. Габори, Т.А. Мартинюк, підготовці майбутніх соціальних педагогів до реалізації превентивного напрямку присвячено праці І.М. Ковчиної, І.І. Сидорук, О.В. Тютюнник, О.В. Філь, розробці соціально-психологічних тренінгів щодо здорового способу життя дітей та молоді присвячено роботи психологів О.В. Вінди, О.П. Коструб, О.Є. Марінушкіної, І.Г. Сомової та інших. Водночас ґрунтовних наукових досліджень щодо застосування проектної діяльності в роботі соціального педагога з наркозалежною молоддю в ході підготовки майбутніх соціальних педагогів на даний час недостатньо.

Навчальне проектування не є принципово новою технологією, особливо при підготовці студентів у ВНЗ. Але в основі інноваційного підходу до цього напрямку дослідницької діяльності полягає ідея побудови соціально-педагогічних тренінгів на активній основі, через доцільну, цілеспрямовану і продуктивну діяльність студента в залежності від його особистого інтересу. Історично автором цієї ідеї є Дж. Дьюї, який у 20-роках ХХ століття визначив свої філософсько-педагогічні погляди на методи підготовки особистості до життя [1, 148]. Особливої актуальності набувають ці ідеї сьогодні, коли мова йдеться про систему професійної підготовки студентів, які завтра стануть кваліфікованими кадрами для суспільства.

Зазначимо, що в педагогіці розглядають тренінгові технології як ефективний засіб психічного розвитку людини, вважаючи їх одним із методів групового консультування [2, 67], зокрема педагог

С.Д. Щеколдіна відзначає тренінг як форму спеціально організованого навчання, яка базується на активних методах групової роботи [5]. Цю точку зору поділяють Т.В. Воронцова і В.С. Пономаренко, вони визначають його як форму групової роботи, що забезпечує активну і творчу взаємодію його учасників між собою та тренером.

В умовах підготовки студентів – майбутніх соціальних педагогів у ході роботи над проектуванням тренінгу, індивідуалізація навчального процесу є однією з важливих умов. Дослідник педагогічних технологій Г.К. Селевко вважає, що це дозволяє виділити два організаційно-педагогічних аспекти. По-перше, урахування індивідуальних інтересів студентів та досвіду практичної діяльності вимагає відбір тематики методичного матеріалу, по-друге, надання кожному студенту індивідуалізованої педагогічної допомоги спрямовано на розвиток індивідуальних ресурсів особистості. У першому випадку це можливо за рахунок варіативної частини програмного матеріалу, у другому, – через використання технології навчального проектування [4]. При проектуванні соціально-педагогічних тренінгів із наркозалежною молоддю важливо враховувати те, що метою соціально-педагогічної роботи в процесі ресоціалізації останніх є повторне формування життєво необхідних навичок, які дозволяють протистояти негативним життєвим ситуаціям і активному, свідомому навчанню бажаної поведінки, а завданнями тренінгу є створення атмосфери довіри і прийняття одне одного; розкриття та розвиток ресурсів особистого потенціалу кожного; розвиток життєво необхідних навичок (навички спілкування, виходу з конфліктних ситуацій, конструктивного виходу зі скрутних ситуацій, протистояння ризикованим ситуаціям); формування конструктивного ставлення до себе, інших людей, свого здоров'я, життя, життєвих цінностей і цілей; формування здатності до самокорекції власної поведінки та самоконтролю; розвиток самосвідомості.

У ході проектування тренінгу слід враховувати такі принципи корекційно-педагогічної роботи: єдність корекції та розвитку особистості; єдність діагностики та корекції наркозалежних; принцип діяльнісного підходу; особистісно орієнтований підхід, визнання особистості як унікальної і неповторної особи.

Використовуючи методику проектування соціально-педагогічного тренінгу з наркозалежними підвищується ефективність навчальної діяльності студентів. Так, співвідношення між аудиторною і творчою науковою роботою студента змінюється на користь останньої. Але така насиченість проектної діяльності приведе до підвищення ефективності навчання, якщо її розглядати у взаємозв'язку з індивідуалізацією і диференціацією навчання. В іншому разі, отримавши багато часу на виконання проекту, студенти можуть використовувати його нераціонально. У проектній діяльності визначаються зрозумілі й прості, але разом з тим надійні й суворі вимоги здійснення відповідального ставлення студента до підготовки тренінгу. Від викладача вимагається проведення ґрунтовної педагогічної роботи з формування відповідального ставлення студента до себе як до особистості і як до майбутнього педагога. Це, в свою чергу, вимагає від студента великої моральної зацікавленості, готовності й спрямованості працювати з особливою категорією – категорією наркозалежної молоді, оскільки це потребує адекватного і раціонального розподілення своїх сил і можливостей. Якщо не буде пробуджений потенціал і не виникне бажання й енергія створювати свою власну особистість на шляхах подолання труднощів, формувати себе своїми власними силами як майбутнього спеціаліста-професіонала, то й проведена робота не дасть очікуваних результатів. Тому, цілі проектної діяльності, її суть, очікувані переваги, права студентів і їх відповідальність обговорюються безпосередньо перед початком роботи над тренінгом особисто з кожним студентом. За умови організації проектної діяльності студенти реалізують право на свободу вибору, стверджуючись у позиції рівноправного учасника навчального процесу. Пріоритет суб'єкт-суб'єктних взаємин передбачає співробітництво викладача і студента в навчанні. Студенту надається право вибору тематики, змісту, форм реалізації тренінгової роботи. Проміжні результати роботи студентів оцінюються в формі консультацій, взаємовідвідування в ході практики, з демонстрацією набутих результатів. Така діяльність привчає студентів до свідомої і активної праці, оскільки в них майже немає жодної можливості ухилитися від виконання завдань. Практично усувається вплив випадкових факторів, а підсумкова оцінка є більш об'єктивною, тому що базується на

оцінюванні всіх видів роботи, на різних етапах її виконання протягом тривалого часу. Така форма підготовки породжує здорову конкуренцію серед студентів, створює можливості для реалізації честолюбства в оволодінні знаннями.

Розглянемо особливості побудови соціально-педагогічних тренінгів. Оскільки соціально-педагогічний тренінг спрямований на зміни в поведінці, у ставленні наркозалежних до себе, до соціального оточення, зокрема і неформального, підсилення або фокусування позитивних впливів і нейтралізацію негативних, зміну самооцінки, студенту слід урахувувати й передбачати очікувані результати роботи. Особливістю соціально-педагогічного тренінгу є те, що цінується точка зору і знання кожного учасника, можна поділитися своїм досвідом і проаналізувати його в комфортній атмосфері без примусу, існує можливість учитися, виконуючи практичні дії, можна припускатися помилок, що не призводитьиме до покарання або негативних наслідків, немає оцінок та інших «каральних» засобів оцінювання нових знань.

У соціальній педагогіці, на думку Л.В. Ричкової, розробка проєктів діяльності соціального педагога має складатися з анотації, власне опису, додатків, а також містити: мету, план його реалізації, аналіз ресурсного забезпечення, результати реалізації [3, 46]. При підготовці до тренінгу чітко і лаконічно розкривається його зміст за схемою: назва тренінгу, його актуальність, тематичний план, завдання, на розв'язання яких спрямовано тренінг, план і суть заходів, що здійснюватимуться впродовж терміну реалізації проєкту, результати, які очікуються, умови, за яких можна отримати оптимальний результат.

Для успішного проєктування і реалізації соціально-педагогічної корекції важливо виконувати послідовність етапів: діагностичний, настановчий, корекційний, етап оцінки ефективності корекційного впливу.

Соціально-педагогічна робота з корекції та реконструкції поведінки має відбуватися не як просте тренування вмінь і навичок, а як окремі вправи з удосконалення цілісно-усвідомленої діяльності людини, що органічно вписується в систему її реального життя.

Дуже важливо, щоб корекція була випереджальною. Вона повинна не вдосконалювати те, що є, а активно формувати те, що має бути досягнуто в найближчій перспективі, відповідно до законів та вимог ві-

кового розвитку і становлення індивідуальності людини. Робота може бути як індивідуальною, так і груповою. Під час тренінгу соціальний педагог з наркозалежною молоддю може застосовувати ігрові методи, мозкові штурми, методи групової дискусії, роботу в парах, малих групах (виконання творчих завдань, «поведінкових вправ»), проєктивні методики вербального типу та арт-терапію.

Таким чином, проєктування соціально-педагогічних тренінгів із наркозалежною молоддю є важливим засобом практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів, адже забезпечує опанування професійно необхідними знаннями, уміннями та навичками роботи з такою категорією клієнтів, дозволяє урізноманітнити традиційну систему практичної підготовки, насичуючи її індивідуалізованими, творчими завданнями. Це, в свою чергу, призведе до підвищення зацікавленості студентів, принесе їм моральне й інтелектуальне задоволення від пізнання нового, дослідження процесів і явищ соціуму, а також задоволення від власного інтелектуального та освітнього зростання.

Перспективними доробками в цьому напрямі будуть дослідження критеріїв оцінювання проєктування соціально-педагогічної роботи з наркозалежними, а також вивчення умов ефективного застосування проєктування в ході підготовки майбутніх соціальних педагогів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Башмаков М.И. Теория и практика продуктивного обучения / М.И. Башмаков . – 2000. – 248 с.
2. Новые ценности образования: [тезаурус для учителей и школьных психологов]. – М.: Мега-Пресс, 1995. – 234 с.
3. Організація творчої діяльності студентів / За заг. ред. Т.О. Дмитренко. – Харків: Крок, 2003. – 80 с.
4. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии / Г.К. Селевко – М., 1998. – 376 с.
5. Соціально просвітницькі тренінги з формування мотивації до здорового способу життя та профілактики ВІЛ/СНІДу / [Страшко С.В., Животовська Л.А., Гречишкіна О.Д., Міненко А.О., Савонова О.В., Гаврилук В.О.] – [2-е вид.]. – К.: Освіта України, 2006. – 276 с.